

Szwarc, Andrzej

"Ruchy niepodległościowe na Kubie 1868-1898", Teresa Gilas, Warszawa 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 70/3, 602

1979

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Wolfgang Geierhos, *Vera Zasulič und die russische revolutionäre Bewegung*, „Studien zur modernen Geschichte” Bd. 19, R. Oldenbourg Verlag, München—Wien 1977, s. 314.

Głównym zadaniem jakie postawił sobie autor było ukazanie ewolucji ideowej Wiery Zasulicz od narodnictwa do marksizmu (w jego mienszewickim wydaniu), zaś na płaszczyźnie praktyki — od terroru indywidualnego do zrozumienia roli masowej propagandy i pracy partyjnej. Tło stanowią m.in. informacje o dziejach Ziemi i Woli oraz Czarnego Podziału; trudno tu o nowe materiały i dorzucenie czegoś do bogatej literatury przedmiotu (por. s. 15—128). Obszerna część III mówi głównie o latach zagranicznej działalności Zasulicz, ułatwianej jej popularnością i autorytetem w środowiskach rewolucyjnych (s. 129—272). Kolejne fragmenty przynoszą omówienie korespondencji bohaterki z Marksem i analizę jej publicystyki ze schyłku XIX w. Autor zwraca uwagę na wpływ, jaki wywarła Zasulicz na Plechanowa i formowanie się ideologii ugrupowania „Wyzwolenie Pracy”.

W późniejszym okresie Wiera Zasulicz interesowała się żywo ruchami narodowowyzwoleńczymi w całej Europie, porównując ich metody i okoliczności, w których przyszło im działać, z rosyjskimi. Pisywała np. o sytuacji w Irlandii i utrzymywała kontakty z socjalistami polskimi. Tym ostatnim autor poświęcił cały podrozdział. Jego treść oparta jest przeważnie na wynikach badań W. Śliwowskiej, W. Dżakowa i I. Snytki. W sprawach polskich W. Geierhos orientuje się raczej słabo; np. zabójca cara Aleksandra II, Ignacy Hryniewiecki, występuje w książce jako „Ignaz Grynewicki” (s. 159).

Książka nie ma nadmiernych ambicji: jest rzetelnym sprawozdaniem z obszernego materiału źródłowego, pisanym w kategoriach „biografii politycznej”. Mimo naukowego charakteru adresowana jest chyba nie tylko do wąskiego grona specjalistów, stąd też niektóre wyjaśnienia autora dotyczą znanych wydarzeń i postaci.

Na bazę źródłową składają się archiwalia francuskie, szwajcarskie, niemieckie i holenderskie (z cennymi informacjami o emigrantach rosyjskich). Archiwalia radzieckie wykorzystuje autor z drugiej ręki (do czego się zresztą lojalnie przyznaje). Uwzględniono też długą listę wydawnictw źródłowych i pamiętników. Autor przeanalizował ponadto cały drukowany dorobek Wiery Zasulicz; jego kompletna bibliografia zamyka książkę.

A. S.

Teresa Gila s, *Ruchy niepodległościowe na Kubie 1868—1898*, PWN, Warszawa 1978, s. 397.

Walki, które toczono z przerwami na Kubie w ostatnim trzydziestolecu XIX wieku miały na celu utworzenie niepodległej republiki, zniesienie niewolnictwa i wprowadzenie w życie burżuazyjno-demokratycznych zasad ustrojowych. W ich toku znacznemu przyspieszeniu uległy procesy kształtowania się nowoczesnego narodu i powstawania świadomości narodowej. Autorka przedstawia szczegółowo wypadki polityczne towarzyszące tym przemianom. Analizuje poglądy i działalność przedstawicieli antyhiszpańskiej opozycji, czerpiących przeważnie wzorce ideowe z Europy i Stanów Zjednoczonych. Wiele miejsca poświęca skądinąd polityce USA, zmierzającej do rozszerzenia strefy wpływów w rejonie Morza Karaibskiego i Antyli. Stany Zjednoczone popierały na ogół — choć nie zawsze oficjalnie — bojowników o wolność, dokonując wszelako wśród nich znamiennej selekcji.

Bazę źródłową pracy stanowią materiały rękopiśmienne z trzech archiwów kubańskich (wytworzone zarówno przez władze hiszpańskie, jak i przez ruch narodowowyzwoleńczy), a także liczne pamiętniki i prasa. Wśród obficie cytowanej literatury również przeważają opracowania kubańskie i hiszpańskie.

A. S.